

Datum
2023-10-26

Vår referens
II, AD

Justitieminister Gunnar Strömmer
Statssekreterarna Miriam Söderström,
Minna Ljunggren, Natasa Ristic Davidsson,
samt Anna Pettersson Westerberg

Åtgärder mot kriminella aktörer i välfärden

Den systemhotande organiserade brottsligheten hotar det fria och öppna samhället. Kriminella aktörer tar sig in i allt fler branscher och har även identifierat vår gemensamma välfärd som en potentiell intäktskälla. Alla goda krafter måste gemensamt sätta stopp för detta. Under lång tid har Vårdföretagarna uppvaktat politiken med en rad konkreta åtgärdsförslag mot kriminella aktörers möjlighet att sko sig inom personlig assistans, en bransch som tidigt drabbades av dessa systemhotande aktörer. Vårdföretagarna har bland annat föreslagit en begränsning av andelen anhänganställda och system för att kontrollera att assistans utförts. Vi välkomnar den utredning regeringen aviserat på detta område, och även den nu aviserade förbättringen av myndigheters möjlighet att dela information.

Vi vill också betona att fler åtgärder krävs. Exempelvis har Vårdföretagarna under lång tid påtalat vikten av att förhindra försäljning av tillstånd att bedriva personlig assistans. I dag säljs vilande verksamheter med befintliga tillstånd. Man kan hitta annonser för detta på publika försäljningssajter på internet. Ett tillstånd att bedriva personlig assistans har ett marknadsvärde på ett par hundra tusen kronor. Vårdföretagarna har under flera år begärt att denna försäljning stoppas, genom att företag där det inte bedrivs verksamhet förlorar sitt tillstånd, och att en ägar- och ledningsprövning görs även vid ägarbyten. Detta är ett av flera exempel på kryphål som trots branschens upprepade påpekanden har lämnats öppna för kriminella aktörer.

De lärdomar som kan dras från assistansbranschen blir avgörande för det arbete som nu behöver göras inom övriga vård- och omsorgsbranscher. Ett första steg är att göra en samlad kartläggning av problemets omfattning och natur. Vår uppfattning är att varken politiken och branschen eller rättsvårdande myndigheter idag vet tillräckligt.

Det finns idag i Sverige mycket omfattande information som kan följas upp kring såväl enskilda läkares förskrivning och sjukskrivningsbeslut som riskindikatorer på kliniknivå. Vårdföretagarna menar därför att det kan finnas behov av en nationell harmonisering av huvudmännens, regionernas, återkommande uppföljning av primärvården så att den sker på ett effektivt sätt utifrån all den information som redan idag finns tillgänglig för huvudmän och myndigheter. Vårdföretagarna menar vidare att en utredning kring behovet av ökad nationell harmonisering också bör inbegripa en översyn av regionernas informationsdelning mellan varandra. Denna, liksom den bristfälliga informationsdelningen mellan myndigheter på grund av sekretesshinder som regeringen nu avser hantera, måste förbättras.

Hotet från den organiserade brottsligheten gentemot hela det svenska samhället ställer krav på handlingskraft. Men för att vi som samhälle ska möta detta hot på ett långsiktigt effektivt sätt är det avgörande att politik, myndigheter och branschaktörer tar ett gemensamt ansvar för att löpande identifiera hot och risker. De lärdomar som kan dras från politikens och myndigheternas alltför saktfärdiga hantering av kriminalitet och

missbruk inom personlig assistans kan vara av stor betydelse för en bättre och mer effektiv hantering av hotet mot andra delar av den gemensamma välfärden.

Det höjs nu röster för att en lösning på problemen med kriminella aktörer i primärvården kan vara att göra dessa verksamheter tillståndspliktiga. Inspektionen för vård och omsorg (IVO) bedriver idag tillsyn av primärvården, och det finns de som menar att en tillståndsplikt skulle lösa problemet.

Vårdföretagarna har i nuläget svårt att ta ställning i denna fråga eftersom det ännu inte finns något förslag kring utformningen av en möjlig tillståndsplikt, men givet de omfattande utmaningar som finns inom IVO:s befintliga uppdrag idag så kan andra lösningar övervägas. Regionernas ansvar bör tydliggöras och förstärkas och nationell harmonisering av regionernas regelbundna uppföljning av primärvården kan vara en mer effektiv väg framåt. Tillsammans med denna skrivelse översänder vi en rapport om utmaningar vi ser kring IVO:s befintliga uppdrag, som även skickats till sjukvårdsminister Acko Ankarberg. Vi menar att dessa utmaningar bör adresseras innan IVO eventuellt ges ett än bredare uppdrag.

Vårdföretagarna delar önskan om kraftfulla åtgärder mot kriminella aktörer i välfärden, men vill påminna om att åtgärderna framför allt måste vara effektiva. Vi deltar gärna med vår och våra medlemmars kunskap och erfarenhet i en fortsatt process för att få sådana åtgärder på plats. Nedan skisseras några åtgärder vi tänker ta med oss in i en sådan dialog.

Vårdföretagarna föreslår:

1. Utökad nationell likriktning av huvudmännens/regionernas processer vid öppnande, uppföljning och ägarförändring inom primärvården. Huvudmännens ansvar för uppföljning bör ses över, särskilt avseende riskindikatorer.
2. Utformningen av LOV bör ses över med syfte att harmonisera regionernas bakgrundskontroll och ägarprövning i flera led.
3. Utökad samkörning av register mellan myndigheter och huvudmän avseende exempelvis patientsäkerhetsindikatorer.
4. Uppdra till IVO att regelbundet genomföra fysisk tillsyn av alla tillståndspliktiga verksamheter.
5. Säkerställ i det kommande arbetet för förbättrad informationsdelning mellan myndigheter att IVO får ökad tillgång till information som finns hos andra myndigheter som idag skyddas av sekretess.
6. Kartlägg kriminella individers nätverkskopplingar till välfärdsföretag. Skärp kontrollen så att man försvårar för att använda sig av bulvaner eller så kallade målvakter. Nyttja den kunskap på individnivå som finns i branscherna vid kartläggning.
7. Utred möjligheten att ställa högre krav på systematiskt uppföljningsarbete i kommunerna oberoende av driftsform. Säkerställ att kommunerna tillhandahåller ett stärkt systemstöd för detta arbete.
8. Inför de regler som finns i LOU om skyldighet och möjlighet att utesluta en olämplig leverantör i LOV.

Att hålla den systemhotande organiserade brottsligheten såväl som andra kriminella aktörer borta från välfärden är primärt politikens och de rättsvårdande myndigheternas ansvar. Men genom branschens kunskaper om systemen finns möjlighet att hitta konkreta åtgärder för att täppa till kryphål och höja trösklar. Vårdföretagarna och våra medlemsföretag kan och vill bidra, för att säkerställa en jämlik spelplan.

Vi ser fram emot fortsatt dialog i vilken vi gemensamt kan hitta fler åtgärder för att hindra kriminella från att sko sig på våra gemensamma välfärdssystem.

Med vänlig hälsning,

Antje Dederling, förbundsdirektör

Ida Ingerö, näringspolitisk chef

Om Vårdföretagarnas etiska arbete

Vårdföretagarna är en arbetsgivar- och branschorganisation med cirka 2 000 medlemsföretag och 107 000 årsanställda. Alla medlemsföretag inom Vårdföretagarna har ett ansvar för hur branschen verkar och hur den uppfattas.

Vårdföretagarnas medlemsföretag förväntas inte bara att följa samhällets lagar och förordningar utan också att arbeta i linje med Vårdföretagarnas uppförandekod och krav på att arbeta för en hög kvalitet och en god etik. Vårdföretagarna ställer särskilda medlemskrav för transparent redovisning. Det innebär att varje medlemsföretag på sin webbplats öppet redovisar ett antal uppgifter om kvalitet, personal, ekonomi, ägare och styrelse. Medlemsföretag som inte lever upp till Vårdföretagarnas krav utesluts ur organisationen och kan då inte heller ta del av våra kollektivavtal.

De etiska riktlinjerna, som är en del av Vårdföretagarnas uppförandekod ger vägledning och ska leda till sund konkurrens och likabehandling av företag, oberoende av storlek. De ska också stimulera branschens företag att uppfylla samhällets förväntningar på den goda organisationen, bland annat avseende systematiskt kvalitetsarbete, miljö och arbetsmiljö. Medlemskapet i Vårdföretagarna ska vara en kvalitetsstämpel och garanti för att medlemmen följer vår uppförandekod och de medlemskrav som förbundet ställer. Vid tveksamhet och om det anses befogat inhämtas en bedömning från Vårdföretagarnas etikråd i enskilda ärenden. Etikrådet är oberoende och står fritt från Vårdföretagarna.